

การวิจัยเชิงปฏิบัติการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการและผลของกระบวนการมีส่วนร่วมในการระดมพลังทางสังคมต่อพฤติกรรมการปฏิบัติตาม พ.ร.บ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ และ พ.ร.บ. คุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ พ.ศ.2535 ของชุมชนแห่งหนึ่ง ในจังหวัดขอนแก่น การวิจัยมี 3 ระยะคือระยะที่หนึ่ง การวิเคราะห์สถานการณ์ ระยะที่สองเป็นการปฏิบัติการเพื่อแก้ไขปัญหา และระยะที่สามเป็นการประเมินผล กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาประกอบด้วยกลุ่มผู้นำ และประชาชน ในพื้นที่ 3 หมู่บ้าน ของตำบล แห่งหนึ่งในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ข้อมูลเชิงคุณภาพได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ปัญหาโดยใช้กระบวนการ AIEC ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณ ได้จากการสุ่มสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างประชากร อายุต่ำกว่า 18 ปี ด้วยแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ ความตั้งใจ และพฤติกรรมการปฏิบัติก่อนและหลังดำเนินการด้วยสถิติ Paired Sample t-test

ผลการศึกษาพบว่า ในระยะแรกของการดำเนินการ แกนนำชุมชนที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพ และมีส่วนร่วมโดยค้นพบปัญหาเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ของประชาชนในหมู่บ้าน พบว่า มีผู้สูบบุหรี่ในหมู่บ้านจำนวนมาก โดยเฉพาะเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี เริ่มสูบบุหรี่มากขึ้น ทำให้มีปัญหาทั้งด้านสุขภาพ เศรษฐกิจของครอบครัว ชุมชนและสังคม ปัญหาการละเมิดกฎหมายควบคุมการบริโภคยาสูบทั้ง 2 ฉบับ ได้แก่ พ.ร.บ. ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบและ พ.ร.บ. คุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ พ.ศ.2535 จากประชาชนในหมู่บ้านส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ด้านโทษและพิษภัยของการสูบบุหรี่ และสาระสำคัญของกฎหมาย พ.ร.บ. ควบคุมการบริโภคยาสูบทั้งสองฉบับ ระยะที่สอง เป็นการดำเนินกิจกรรมของแกนนำชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหา โดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการมีส่วนร่วมและการระดมพลังทางสังคม กิจกรรมประกอบด้วยการอบรมเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับโทษและพิษภัยของการสูบบุหรี่ และสาระสำคัญของ พ.ร.บ. ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบและ พ.ร.บ. คุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ พ.ศ.2535 รวมถึงสาระสำคัญตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข การจัดเวทีประชาคมเพื่อจัดทำ กฎกติกาการปฏิบัติในการป้องกันการละเมิดกฎหมายของชุมชน และชุมชนมีส่วนร่วม ดำเนินการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารด้านกฎหมาย มีการจัดสถานที่สาธารณะให้เป็นเขตปลอดบุหรี่ ระยะที่สาม เป็นการประเมินผลหลังดำเนินการ พบว่า แกนนำชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนปฏิบัติตามกฎหมายมากขึ้น ประชาชนมีความรู้ด้านโทษและพิษภัยของบุหรี่ สาระสำคัญของกฎหมาย มีความตั้งใจในการปฏิบัติ และมีพฤติกรรมการปฏิบัติตาม พ.ร.บ. เพิ่มขึ้นกว่าก่อนดำเนินการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีการจัดสถานที่สาธารณะเป็นเขตปลอดบุหรี่ได้ถูกต้องตาม พ.ร.บ. คุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ พ.ศ.2535 ประชาชนไม่สูบบุหรี่ในเขตปลอดบุหรี่ มีการปฏิบัติตาม พ.ร.บ. ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2535 โดยร้านค้าไม่ขายบุหรี่แก่เด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ผู้ปกครองไม่ใช้เด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ไปซื้อบุหรี่ โดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การระดมพลังทางสังคมให้แกนนำชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนงาน/โครงการส่งเสริมให้ประชาชนมีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพและการปฏิบัติตาม พ.ร.บ. ควบคุมการบริโภคยาสูบ เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น เช่น การไม่สูบบุหรี่ในที่สาธารณะ จึงควรส่งเสริมให้ชุมชนมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องต่อไป

The objectives of the action research were to study the process and the results of the participation process by using social mobilization for enhancing good practices related to Tobacco Products Control Act and Nonsmokers Health Protection Act B.E.2535 in a community in Khon Kaen province. The research was divided into 3 phases. The first phase was situation analysis. The second phase was remedy practice and the third phase was evaluation. The samples consisted of the leader groups and the people living in 3 villages in one Tumbon of Amphur Muang, Khon Kaen province. This research employed both qualitative and quantitative means of data collection. Qualitative data were obtained from the observation and in-depth interview. The data were analyzed by using content analysis and triangulation techniques. Moreover, quantitative data were gained from random interviews by using the interview guideline constructed by the researcher. The descriptive statistics were analyzed by using percentage, mean and standard deviation to analyze the data. In addition, paired samples t-test was used to test the differences of the average points of knowledge, intention and practice behaviors before and after the process.

In the first phase, it was revealed that the leader groups in the communities were empowered to detect the problem. Furthermore, it was found that the number of smokers in the villages increased, especially teenagers who were under 18 years old. The number of this group was higher than the past, which lead to health, economic, family, community and social problems. The causes of violation of the Tobacco Products Control Act and Nonsmokers Health Protection Act B.E. 2535, were that most of the people in the villages did not know about the danger of smoking and they also did not understand the main points of the Acts. The second phase was the stage of problem solving activities by applying the theory of social mobilization and participation.

The activities consisted of a training session on the danger of cigarette smoking and the main points of Tobacco Products Control Act and Nonsmokers Health Protection Act B.E. 2535, including the Ministry of Public Health's Act. Furthermore, a community meeting was held to set the regulations in order to prevent law disobedience. Meanwhile, the communities participated in arranging campaign to publicize the information and news about the laws. The public places were also set up as no-smoking areas according to the regulations set. The third phase was the stage of evaluation after the process was completed. It was found that the leaders of the communities participated more in supporting the community to follow the laws. The people also had more knowledge about the danger of smoking and the main points of the Acts at a significant statistical level of 0.05. They followed the laws and set public places as no-smoking areas in accordance with the Tobacco Product Control Act and Nonsmokers Health Protection Act B.E. 2535. The stores stop selling cigarettes to the teenagers who are lower than 18 years old. In addition, parents no longer ask their children to buy cigarettes for them. Finally, the samples were found to follow the Acts more than they did in the past at a significant statistical level of 0.05.

This study indicates that social mobilization and civil society could support the community leaders to participate in the arrangement of the action plan. The projects enhance good community practice related to Tobacco Product Control Act and Nonsmokers Health Protection Act B.E. 2535, which has been improved towards a better direction, such as there is no cigarette smoking at the public areas. Therefore, we should encourage the communities to continue these activities.